

BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILAR XOTIRASINI RIVOJLANTIRISH UCHUN MNEMOTEXNIKA USULIDAN FOYDALANISH

Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna
Urganch innovatsion universiteti,
“Pedagogika va boshlang'ich ta'lim
metodikasi” kafedrası o'qituvchisi, UrDU
mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: feruzahonkutlieva@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarini xotirasini rivojlantirish uchun mnemotexnika usul va uslublari o'rganishga qaratilgan. Maqolada ushbu yoshdagi bolalarda xotira rivojlanishining xususiyatlari tahlil qilinadi, mnemotexnikaning asosiy tamoyillari o'rganiladi va ta'lim jarayonida mnemotexnikadan foydalanishning samarali usullari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: mnemotexnika, mantiqiy tafakkur, bilish jarayonlari, birlashmalar, sintez, xotira, qobiliyat, vizual tasvirlar, yodlash strategiyasi.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению способов и методов мнемотехники для развития памяти учеников начальных классов. В работе анализируются особенности развития памяти у детей данного возраста, рассматриваются основные принципы мнемотехники и предлагаются эффективные методики применения мнемотехник в образовательном процессе.

Ключевые слова: мнемотехника, логическое мышление, познавательные процессы, ассоциации, синтез, память, способности, зрительные образы, стратегия запоминания.

Annotation: This article is devoted to the study of methods and techniques of mnemonics for the development of memory in primary school pupils. The work analyzes the features of memory development in children of this age, examines the basic principles of mnemonics and proposes effective methods for using mnemonics in the educational process.

Key words: techniques of mnemonics, logical thinking, cognitive processes, associations, synthesis, memory, abilities, visual images, memorization strategy.

Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning ta'lim jarayonida xotira muhim rol o'ynaydi. Chunki u ma'lumotni o'zlashtirish, saqlash va takrorlash qobiliyatini belgilaydi. Hayotning bu davri intensiv xotira shakllanishi bilan tavsiflanadi, shuning uchun mnemotexnikadan foydalanish bolalarda o'rganish va rivojlanish samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Mnemotexnika, maxsus texnika va yodlash strategiyasi sifatida, bolalar xotirasini yaxshilaydi, o'quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi.

Mnemotexnika (ikkinchi nomi – mnemonika) - bu birlashmalar, tasvirlar va boshqa texnikalar yordamida ma'lumotlarni eslab qolish usullari va strategiyalari hisoblanadi. Mnemotexnikaning mashhur usullaridan biri - bu sintez usuli bo'lib, unda eslamoqchi bo'lingan narsa tanish yoki eslab qolish oson bo'lgan narsa bilan bog'lanadi. Misol uchun, agar siz xaridlar ro'yxatini eslab qolishni istasangiz, har bir narsani uyingizning ma'lum bir joyida tasavvur qilishingiz mumkin. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitishda mnemotexnikadan foydalanish ma'lumotni yanada samarali eslab qolish, xotirani rivojlantirish va mustahkamlashga yordam beradi. Mnemotexnikadan foydalanish masalasi bolalar uchun ta'limni qiziqarli va samarali qilish, qiziqarli o'yin muhitini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar uchun o'quv jarayonini qulay, qiziqarli va samarali qilishning ajoyib usuli hisoblanadi. Ushbu usullar ma'lumotni yanada samarali saqlashga va xotirani yaxshilashga yordam beradi. Xotira boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni o'qitishda muhim rol o'ynaydi. Chunki u ma'lumotni o'zlashtirish, saqlash va ko'paytirish qobiliyatini belgilaydi. Mnemonika, maxsus xotira texnikasi va strategiyasi sifatida, bolalarning xotirasini sezilarli darajada yaxshilaydi, bu esa o'quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi.

Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda xotirani rivojlantirish xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. Qisqa muddatli xotira: boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarda qisqa muddatli xotirani yaxshiroq rivojlangan, bu ularga ma'lumotni qisqa vaqt ichida eslab qolish imkonini beradi.

2. O'yinli yondashuv: boshlang'ich maktab o'quvchilari uchun ta'limning o'yin uslubi muhimdir. Shuning uchun, mnemotexnika o'yinlar va ko'ngilochar vazifalar orqali amalga oshirilishi mumkin.

3. Vizual fikrlash: yosh bolalar ko'pincha vizual tasvirlar bilan ishlaydi. Shuning uchun mnemotexnikada vizual birlashmalardan foydalanish samarali bo'ladi.

Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda xotirani rivojlantirish uchun mnemonika texnikasi:

1. Sintez usuli: Yodlashni soddalashtirish uchun yangi ma'lumotlar va allaqachon ma'lum bolgan tasvirlar yoki so'zlar o'rtasida birlashmalar yaratish.

2. Rasmlardan foydalanish: bolalarga materialni yaxshiroq eslab qolishga yordam beradigan yorqin va esda qolarli rasmlar ko'rinishidagi ma'lumotlarni taqdim etish.

3. Marosimlar va qo'shiqlarni yaratish: Ko'ngilochar qo'shiqlar shaklida ma'lumotni takrorlash yoki muayyan malumotlar bilan bog'liq marosimlarni yaratish.

Mnemotexnikani o'quv jarayonida qo'llashda va joriy qilish quyidagilardan iborat:

1. Vizual tizim. Axborotni tasavvur qilish va xotirani yaxshilash uchun diagrammalar, sxemalar, tasvirlar bilan kartalardan foydalaniladi.

2. O'yin darslari. O'yinlar, viktorinalar yoki musobaqalar ko'rinishidagi darslarni tashkil qilinadi. Bu yerda mnemotexnika o'yin kontekstiga kiritiladi.

3. Individual yondashuv. Har bir bolaning xotirasini rivojlantirish uchun mnemotexnikadan foydalanishda uning individual xususiyatlarini hisobga olinadi.

Fikrlarda bog'lanish paydo bo'lishi va zarur nerv bog'lanishlari hosil bo'lishi uchun tasvirlar uch o'lchamli va yorqin bo'lishi kerak. Har bir insonning sintez

qilish qobiliyati individualdir. Ular hayratlanarli va hatto ahmoqona bo'lishi mumkin. Buning esa hech qanday yomon tomoni yo'q.

Nima uchun bolalarga mnemotexnika kerak?

Bizni o'rab turgan ma'lumotlar miqdori har soniyada o'sib bormoqda. Zamonaviy o'quvchi material bilan ishlashga qodir bo'lishi kerak. Ya'ni, asosiy narsani ajratib ko'rsatishi va hayotda nima kerakligini eslab qola bilishi muhimdir. Bunda mnemotexnikadan foydalanish yaxshi samara beradi. Agar bola sintez yordamida yodlash san'atini o'zlashtirsa, u nafaqat maktab o'quv dasturini yaxshiroq o'zlashtiradi, balki qo'shimcha materiallardan ham yaxshiroq foydalana oladi. Ushbu uslub so'zlar va ta'riflarni bir matnga birlashtirishdan iborat. Qiziqarli hikoya mavhum tushunchalarga qaraganda tezroq eslab qolinadi. Hikoya qanchalik qiziqarli bo'lsa, uni eslab qolish shuncha osonroq bo'ladi.

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda o'quvchilarni xotirasini rivojlantirish uchun mnemotexnika usulidan foydalanishga bir necha mashqlarni keltiramiz:

1-Mashq. Rediska, o'qituvchi va muvaffaqiyatning vizual tasvirini yaratish

Birinchi ikkita so'z aniq: "rediska" so'zi bilan odam qizil-oq sabzavotni tasavvur qiladi, "ustoz" so'zi bilan hamma o'zining sevimli o'qituvchisini tasavvur qiladi, ammo "muvaffaqiyat" so'zi bilan bu biroz qiyinroq, chunki bu mavhum atama. Bunday holda, erkin birlashmalar usuli qo'llaniladi. Vazifani o'qiyotganda aqlga kelgan birinchi vizual tasvir bepul birlashma bo'ladi. Bu, ehtimol, taqa yoki boylik g'ildiragi bo'ladi, chunki bu muvaffaqiyatning eng keng tarqalgan ramzlari.

2-Mashq. Mavjud soʻzlar: pochtachi, makkajoʻxori, daryo, tova, marmelad, arab, borsch, ari, yoʻlbars, yomgʻir, salibchi, divan, lola, kul, tish choʻtkasi, muvaffaqiyat. **Vazifa - bu soʻzlar bilan hikoyani oʻylab topish va aqliy tasavvur qilishdir. Xayoliy qahramonlarga his-tuygʻularni qoʻshish va ularga hamdardlik bildirish kerak.**

Misol uchun, hikoya quyidagicha boʻlishi mumkin: pochtachi Pechkin yoʻlbarsda makkajoʻxori dalasida shoshildi. U dahshat bilan ortiga qaradi – uni aqldan ozgan asalarilar taʼqib qilishardi. Birdan u daryoga otildi va hayron boʻlib oʻrnidan turdi: “Nima qilishim kerak? Yaqin atrofda koʻprik yoʻq.” Baxtli tasodifga koʻra u katta tovani koʻrdi. Yoʻlbarsni tezlashtirib, Pechkin tovada yugurdi. Daryoning qarama-qarshi qirgʻogʻida salibchilar divan toʻsiqlarini oʻrnatdilar. Arilar yaqinlashganda, ular marmelad boʻlaklarini otib boshladilar. Posilkalarni oluvchi kekxa arab edi. Pochtachi unga yaqinlashib, qutichani taqdim etdi. Bu tovoqdagi borsch edi. Qoshiq tish choʻtkasi bilan almashtirildi. Birdan yomgʻir yogʻa boshladi. Marmelad endi raqibga uchmas edi. Avvaliga yomgʻir muntazam tomchilar bilan yogʻardi, keyin momaqaldiroq bulutlaridan lolalar yogʻa boshladi. Ular yerga tegib, kulga aylanardi. Olingan kuldan otning taqa tasviri (“muvaffaqiyat” soʻzi uchun tasvir) aniq koʻrinib turardi.

3-Mashq. Zanjirdagi soʻzlarni eslab qolish kerak: tulki, kosmonavt, halqa, olma, shaxmat, oʻqituvchi, Afrika, sut. Masalan: skafandrdagi (рыжая лиса) sariq tulki (kosmonavtga birlashma), uning panjasiga halqa taqilgan va burnida olma, u

geografiya o'qituvchisi bilan oddiy shakllar bilan emas, balki stakan sut bilan shaxmat o'ynayapti.

Kichik maktab yoshidagi bolalar psixologiyasidan kelib chiqqan holda, xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, ularning ta'lim tizimida mnemotexnika uslubidan foydalanish o'quvchilarning mavhum mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Mnemotexnika o'quv materialidan mavhum atamalarni hayotiy voqealar bilan bog'lash imkonini beradi - bu esa ma'lumotni yodlash jarayonini osonlashtiradi. Muntazam mnemotexnik mashg'ulotlar bilan esa, xotira va diqqat, nutq va so'z boyligi, tasavvur va ijodiy qobiliyatlar rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. А.Сафронов. Суперпамять за семь шагов. "Альпина Диджитал", 2019
2. Sh.M.Rahmonov, I.Sattibaev. So'z yodlash sirlari. Toshkent. "Istiqlol Nuri". 2015
3. Узелки на память, или Мнемонические способы изучения орфографии/ Лисовская Е.А, Минск: Бел. ассоц. «Конкурс», 2007. 80 с.